

ชื่อเรื่อง : การพัฒนาแบบบันทึกสภาวะทันตสุขภาพ
เจ้าของผลงาน : พิงพิศ โตอ่อน, สุภัตตา พลเสนา
ผู้นำเสนอผลงาน : พิงพิศ โตอ่อน
หน่วยงาน : ศูนย์แพทย์มิตรภาพ กลุ่มงานเวชกรรมสังคม โรงพยาบาลขอนแก่น
ศูนย์สาธารณสุขที่๕(บ้านหนองใหญ่) เทศบาลนครขอนแก่น
ปีดำเนินการ : พ.ศ. 2554 - 2556

บทคัดย่อ

จากการดำเนินงานตามโครงการยิ้มสดใสเด็กไทยฟันดีตั้งแต่ปี 2548 โครงการฯได้กำหนดแบบการบันทึกสภาวะสุขภาพช่องปาก ซึ่งใช้บันทึกได้เพียงครั้งเดียว ทำให้ไม่สามารถติดตามสภาวะทันตสุขภาพของนักเรียนได้อย่างต่อเนื่อง ทำให้นักเรียนที่มีปัญหาทันตสุขภาพไม่ได้รับการดูแลในระดับเบื้องต้น และอาจส่งผลให้เกิดปัญหาสุขภาพช่องปากระดับรุนแรงได้ จากการดำเนินงานหลายปีที่ผ่านมาพบว่า ครูหรือทันตบุคลากรจะต้องกรอกข้อมูลของเด็กทุกครั้งที่มีการตรวจสภาวะทันตสุขภาพ ซึ่งเป็นการทำงานที่ซ้ำซ้อนงานเดิม ทำให้เสียเวลา สิ้นเปลืองงบประมาณในการจัดทำแบบบันทึกเพิ่ม และที่สำคัญนักเรียนที่มีปัญหาสุขภาพช่องปากไม่ได้รับการแก้ไขปัญหาอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวจึงได้ปรับปรุงแบบการบันทึกสภาวะทันตสุขภาพขึ้นใหม่ในปี 2554 โดยในแบบบันทึกหนึ่งแผ่นสามารถบันทึกผลการตรวจสภาวะทันตสุขภาพตั้งแต่ชั้นระดับประถมศึกษาปีที่๑ จนถึงประถมศึกษาปีที่๖ จากการใช้แบบบันทึกดังกล่าวตั้งแต่ ปี2554-2556 พบว่าทันตบุคลากรได้รู้ประวัติผลการตรวจของนักเรียนทุกปี สามารถติดตามเด็กที่มีปัญหาสุขภาพช่องปากได้อย่างใกล้ชิด ผู้ปกครองได้รับรู้ปัญหาและร่วมรับรู้การแก้ปัญหาสุขภาพช่องปากของเด็ก และทันตบุคลากร รู้ปัญหาครอบครัวเด็ก สิ่งแวดล้อมที่โรงเรียนและที่บ้าน จากการออกเยี่ยมบ้านเด็กและมีกรณีศึกษา แบบบันทึกสภาวะทันตสุขภาพนี้สามารถใช้งานได้ทุกพื้นที่โดยเฉพาะพื้นที่ที่มีนักเรียนจำนวนมากจะทำให้สามารถติดตามเด็กได้เป็นรายบุคคล

จากการปรับปรุงแบบบันทึกสภาวะทันตสุขภาพ ส่งผลให้ทันตบุคลากรได้แก้ปัญหาสุขภาพช่องปากของเด็กได้ในเชิงลึกถึงระดับครอบครัว จนสามารถทำให้เด็กดูแลตนเองได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมโดยทันตบุคลากรได้ดูแลเด็กอย่างใกล้ชิด ฝึกทักษะการแปรงฟันถูกวิธี การเลือกรับประทานอาหาร หลีกเลี่ยงอาหารที่ทำให้เกิดฟันผุ นอกเหนือจากผลดีที่เกิดขึ้นกับเด็กแล้วยังส่งผลให้ทีมงานมีความสุขในการทำงาน และมีความภาคภูมิใจกับผลงานของตนเอง

การพัฒนาแบบบันทึกสภาวะทันตสุขภาพ

หลักการและเหตุผล

จากการดำเนินงานโครงการส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรคด้านทันตกรรมสำหรับเด็ก ภายใต้โครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า ปี 2548 “ยิ้มสดใส เด็กไทยฟันดี” กิจกรรมการตรวจบันทึกสภาวะทันตสุขภาพในกลุ่มเป้าหมายหลักคือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑, ๓ และ ๖ ต้องได้รับการตรวจและบันทึกผลการตรวจตามแบบบันทึกที่กำหนดไว้ในโครงการฯซึ่งบันทึกได้เพียงครั้งเดียว ทำให้ผู้ปฏิบัติงานไม่สามารถทราบประวัติผลการตรวจสภาวะทันตสุขภาพของนักเรียนได้ในการตรวจในปีต่อมา ซึ่งทำให้นักเรียนที่มีปัญหาสุขภาพช่องปากไม่ได้รับการดูแลและแก้ปัญหาได้อย่างต่อเนื่อง จากผลการตรวจสภาวะทันตสุขภาพเขตพื้นที่ศูนย์แพทยมิตรภาพ ปี ๒๕๔๙ ๒๕๕๑ และ ๒๕๕๔ ของนักเรียนประถมศึกษาปีที่ ๑ ๓ และ ๖ ผลปรากฏว่าอัตราการเกิดโรคฟันแท้ผู้ร้อยละ ๑๓.๐๒ ๒๓.๕ และ ๖๑.๔๕ ตามลำดับ จากสถิติดังกล่าวจะเห็นว่าอัตราการเกิดโรคฟันแท้ของนักเรียนกลุ่มนี้สูงขึ้นหลายเท่าตัวซึ่งเกินเกณฑ์มาตรฐานการเกิดโรคฟันแท้ของกลุ่มนักเรียนประถมศึกษา ซึ่งอาจเกิดจากพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหาร สิ่งแวดล้อมที่เอื้อในการซื้อขนมขบเคี้ยว การแปรงฟันไม่สะอาดมากพอ ขาดการจัดกิจกรรมส่งเสริมทันตสุขภาพในโรงเรียนและการตรวจบันทึกสภาวะทันตสุขภาพทำเฉพาะ ๓ ชั้นปีเท่านั้น ปี ๒๕๕๔ เป็นปีแรกที่นักเรียนประถมศึกษาที่ ๖ ได้รับการตรวจสภาวะทันตสุขภาพซึ่งเป็นกลุ่มเดียวกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ ในปี ๒๕๔๙ ทำให้ทราบแนวโน้มการเกิดโรคฟันแท้ของนักเรียนประถมศึกษา และหากวิธีในการแก้ปัญหาเพื่อลดอัตราการเกิดโรคฟันผุ ถ้าผู้ปฏิบัติงานบันทึกข้อมูลส่วนบุคคลอย่างต่อเนื่องทุกปีจะทำให้สามารถติดตามนักเรียนที่มีปัญหามากได้ และสามารถแก้ปัญหาได้อย่างเร่งด่วนกว่ากลุ่มที่มีปัญหาน้อยกว่า ดังนั้นการมีแบบบันทึกสภาวะทันตสุขภาพ ซึ่งเป็นกระดาษเพียงแผ่นเดียวที่บันทึกผลการตรวจได้ตั้งแต่ ประถมศึกษาปีที่ ๑ - ๖ จะทำให้เห็นปัญหาและแก้ปัญหาของนักเรียนได้ตั้งแต่ระดับบุคคลจนถึงระดับครอบครัว และชุมชน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อติดตามนักเรียนที่มีปัญหาฟันผุมากได้อย่างต่อเนื่อง
2. เพื่อพัฒนาเครื่องมือในการทำงานที่สะดวกต่อการดำเนินงานและง่ายต่อการนำผลการตรวจมาวิเคราะห์

ระยะเวลา 2554 - 2556

วิธีดำเนินการ

1. ประสานงานกับโรงเรียนเพื่อเตรียมสถานที่ ข้อมูลของนักเรียนตามแบบบันทึกสภาวะทันตสุขภาพ
2. ออกปฏิบัติงานตามแผนปฏิบัติการ
3. ก่อนตรวจฟันแจ้งให้นักเรียนทราบว่า จะได้อะไร ทำไม่ต้องตรวจฟัน และต้องปฏิบัติตัวอย่างไร ทำอย่างไร สุขภาพช่องปากดี และนักเรียนมีแบบบันทึกสภาวะทันตสุขภาพที่มีข้อมูลส่วนบุคคลที่จำเป็นครบถ้วน
4. ตรวจสภาวะทันตสุขภาพนักเรียน ป.๑, ๓ และ ๖ และบันทึกผลการตรวจตามแบบบันทึกที่ปรับปรุงใหม่
5. แจ้งผลการตรวจให้ครู และผู้ปกครองทราบ
6. โทรศัพท์แจ้งผู้ปกครองในรายที่สุขภาพช่องปากไม่ดี และมีปัญหามาก
7. ขออนุญาตการให้บริการทันตกรรมป้องกันจากผู้ปกครอง

8. ให้บริการเคลือบหลุมร่องฟันนักเรียนประถมศึกษาปีที่ ๑ และ ๖
9. สรุปผลการตรวจกลับคืนให้ผู้บริหารโรงเรียนทราบ
10. ออกติดตามเยี่ยมบ้านนักเรียนที่มีปัญหาฟันผุมาก
11. ประเมินผลและวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการดำเนินงาน

1. นักเรียนประถมศึกษาปีที่ ๑ ๓ และ ๖ ได้รับการตรวจสภาวะทันตสุขภาพ
2. นักเรียนได้รับทราบผลการตรวจสุขภาพช่องปากของตนเองทุกคน
3. นักเรียนฝึกการแปรงฟันที่ถูกต้องวิธี
4. ผู้ปกครองได้รับทราบผลการตรวจสุขภาพช่องปากของเด็ก
5. นักเรียนประถมศึกษาปีที่ ๑ และ ๖ ได้รับการเคลือบหลุมร่องฟัน
6. ผู้บริหารโรงเรียนได้รับแจ้งผลการตรวจสุขภาพช่องปากของนักเรียนทุกโรงเรียน
7. ได้พัฒนาแบบบันทึกสภาวะทันตสุขภาพที่เอื้อต่อการทำงาน
8. ได้ติดตามเยี่ยมบ้านนักเรียนที่มีปัญหาสุขภาพช่องปากมาก

สรุปการเรียนรู้

จากการดำเนินงานตามโครงการยิ้มสดใสเด็กไทยฟันดี ตั้งแต่ปี ๒๕๔๘ จนถึงปัจจุบัน ทำให้รู้ว่าทำอะไรจะทำงานง่ายขึ้น มีปัญหาในการทำงานน้อยลง และมีความสุขในการทำงาน จากการได้ปรับปรุงแบบบันทึกสภาวะทันตสุขภาพและ ขอความร่วมมือจากครูกรอกข้อมูลส่วนบุคคลของนักเรียนเพียงครั้งเดียวในชั้น ป.๑ ก็สามารถใช้ข้อมูลนี้ได้จนถึง ป.๖ ทำให้ภาระของครู ทันตภิบาล ลดลง ไม่ต้องกรอกข้อมูลในเด็กคนที่เคยตรวจมาแล้วซ้ำอีก ประหยัดทรัพยากร ลดข้อขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นได้ และที่สำคัญผู้ปฏิบัติงานมีข้อมูลการตรวจสุขภาพช่องปากนักเรียนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน สามารถติดตามเด็กที่มีปัญหาเข้ารับบริการทันตกรรมได้ทันการ ก่อนเด็กคนอื่น ๆ ได้แนวร่วมในการแก้ปัญหา คือ ครู อสม.พ่อแม่ ผู้ปกครองและนักเรียน แบบบันทึกสภาวะทันตสุขภาพ นี้ คิดว่าใช้ได้ดีทุกพื้นที่โดยเฉพาะพื้นที่ที่มีนักเรียนมากๆผู้ปฏิบัติงานไม่สามารถจดจำเด็กได้ทำให้สามารถพบปัญหาได้เร็ว และลำดับการแก้ไขปัญหาได้

ภาพที่ 1 แบบบันทึกสภาวะสุขภาพช่องปาก ที่โครงการกำหนดมาให้ 1 แผ่น บันทึกผลการตรวจได้ 1 คน

น้ำหนัก.....ก.ก. ส่วนสูง ๘๒

ชื่อ.....

โครงการส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรคด้านทันตกรรมสำหรับเด็ก ภายใต้โครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า ปี 2552

แบบบันทึกสภาวะโรคฟันผุ ความต้องการบริการทันตกรรม และการให้บริการsealant

<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 10%;">ชื่อ</td> <td style="width: 10%;">สกุล</td> <td style="width: 10%;">เพศ</td> <td style="width: 10%;">อายุ</td> <td style="width: 10%;">ชั้น</td> <td style="width: 10%;">ID(13หลัก)</td> </tr> <tr> <td>โรงเรียน</td> <td>สังกัด</td> <td>ตำบล</td> <td>อำเภอ</td> <td>จังหวัด</td> <td>โทร</td> </tr> <tr> <td>ที่อยู่เลขที่</td> <td>หมู่ที่</td> <td>ตำบล</td> <td>อำเภอ</td> <td>จังหวัด</td> <td></td> </tr> </table> <p>สภาวะโรคฟันผุ</p> <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td>55</td><td>54</td><td>53</td><td>52</td><td>51</td><td>61</td><td>62</td><td>63</td><td>64</td><td>65</td> </tr> <tr> <td>17</td><td>16</td><td>15</td><td>14</td><td>13</td><td>12</td><td>11</td><td>21</td><td>22</td><td>23</td><td>24</td><td>25</td><td>26</td><td>27</td> </tr> <tr> <td>47</td><td>46</td><td>45</td><td>44</td><td>43</td><td>42</td><td>41</td><td>31</td><td>32</td><td>33</td><td>34</td><td>35</td><td>36</td><td>37</td> </tr> <tr> <td>85</td><td>84</td><td>83</td><td>82</td><td>81</td><td>71</td><td>72</td><td>73</td><td>74</td><td>75</td> </tr> </table> <p>ระดับจ..... ☐ Prolong retention ระบุที่..... ☐ เคี้ยวอาหารข้างเดียว</p> <p>ความต้องการบริการทันตกรรม</p> <p>เหงือกอักเสบ ☐ ☐ ไม่มี</p> <p>ต้องการใช้น้ำลาย ☐ ใช่ ☐ ไม่ใช่</p> <p>ต้องการการอุดฟันในฟันแท้ ☐ ใช่ ☐ ไม่ใช่</p> <p>ต้องการการอุดฟันในฟันแท้ ☐ ใช่ ☐ ไม่ใช่</p> <p>ฟันที่ต้องการเคลือบหลุมและร่องฟัน</p> <p>☐ 16 ☐ 26</p> <p>☐ 46 ☐ 36</p> <p>ผู้ตรวจ CUP เลขที่ใบประกอบโรคศิลปะ (พพ.ผู้รับผิดชอบระดับCUP)</p> <p>วันที่ตรวจ</p>	ชื่อ	สกุล	เพศ	อายุ	ชั้น	ID(13หลัก)	โรงเรียน	สังกัด	ตำบล	อำเภอ	จังหวัด	โทร	ที่อยู่เลขที่	หมู่ที่	ตำบล	อำเภอ	จังหวัด		55	54	53	52	51	61	62	63	64	65	17	16	15	14	13	12	11	21	22	23	24	25	26	27	47	46	45	44	43	42	41	31	32	33	34	35	36	37	85	84	83	82	81	71	72	73	74	75	<p>ภาพของฟัน Status (ฟันน้ำนม / ฟันแท้)</p> <p>A 0 ปกติ (Sound)</p> <p>B 1 ผุ (Decayed)</p> <p>C 2 จุดเสี้ยว (Filled, with decay)</p> <p>D 3 จุดไม่ผุ (Filled, no decay)</p> <p>E 4 ขาด (Missing, as a result of caries)</p> <p>F 5 เคลือบหลุมร่องฟัน (Fissure sealant)</p> <p>G 6 ผุไม่ลุกลาม (Inactivated caries)</p> <p>- 8 ฟันยังไม่ขึ้น (Unerupted tooth)</p> <p>- 9 อื่น ๆ ไม่มีการ (Exclude id)</p> <p>ขีด / ในช่องที่ต้องทำ</p> <p>ลงจำนวนซี่ (เฉพาะฟันแท้)</p> <p>ลงจำนวนซี่ (เฉพาะฟันน้ำนม)</p> <p>ขีด / ในช่องที่ต้องทำ</p> <p>ลง ID PCU/ต. และ CUF</p>
ชื่อ	สกุล	เพศ	อายุ	ชั้น	ID(13หลัก)																																																														
โรงเรียน	สังกัด	ตำบล	อำเภอ	จังหวัด	โทร																																																														
ที่อยู่เลขที่	หมู่ที่	ตำบล	อำเภอ	จังหวัด																																																															
55	54	53	52	51	61	62	63	64	65																																																										
17	16	15	14	13	12	11	21	22	23	24	25	26	27																																																						
47	46	45	44	43	42	41	31	32	33	34	35	36	37																																																						
85	84	83	82	81	71	72	73	74	75																																																										
<p>การให้บริการ</p> <p>เคลือบหลุมร่องฟันแล้วในฟันซี่ ☐ 16 ☐ 26</p> <p>☐ 46 ☐ 36</p> <p>ผู้ให้บริการ PCU / ต. / คลินิกเอกชน CLP</p> <p>เลขที่ใบประกอบโรคศิลปะ(พพ.ผู้รับผิดชอบระดับ CUP)</p> <p>ผู้ปกครอง/ครู โทร.</p> <p>วันที่ให้บริการ</p>	<p>ขีด / ในช่องที่ทำแล้ว</p> <p>ลง ID PCU/ต. และ CUF</p>																																																																		

แบบบันทึกสภาวะสุขภาพช่องปากและความต้องการ Sealant 2554

เลขประจำตัวประชาชน

1 1 0 3 7 0 8 7 2 6 2 1 8

HN. 53200

ชื่อ ก.พ. ยุติมา ตสกุล ประสงค์ ชั้นป. 2,3 เพศ หญิง อายุ 8 ปี

โรงเรียน สนามบิน ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โทรศัพท์

น้ำหนัก 26 กิโลกรัม ส่วนสูง 133 เซนติเมตร วัน เดือน ปีเกิด 20/12/2546

บิดาชื่อ พ.ศ. สมบูรณ์ มารดาชื่อ พ.ศ. สมศรี ครูประจำชั้น พงษ์โคจรณ อังศิณี

Handwritten signature

	55	54	53	52	51	61	62	63	64	65						
ฟันบน	17	16	15	14	13	12	11	21	22	23	24	25	26	27	น้ำหนัก	ส่วนสูง
ครั้งที่ 1																
ครั้งที่ 2																
ครั้งที่ 3																
ครั้งที่ 4																
ครั้งที่ 5																
ครั้งที่ 6																
ครั้งที่ 1																
ครั้งที่ 2																
ครั้งที่ 3																
ครั้งที่ 4																
ครั้งที่ 5																
ครั้งที่ 6																
ฟันล่าง	47	46	45	44	43	42	41	31	32	33	34	35	36	37		

ชั้น	หนังสืออักษร	มีหินปูน	ระดับ จ.	Diag	การให้บริการทันตกรรม	ผู้ให้บริการ	วันที่
ป.๑							
ป.๒							
ป.๓							
ป.๔							
ป.๕							
ป.๖							

ชื่อเรื่อง : โครงการผู้สูงอายุเข้มแข็ง ร่วมแรงป้องกันโรคเหงือกและฟัน
เจ้าของผลงาน : น.ส.โสพิศ เครือสตอย
ผู้นำเสนอผลงาน : น.ส.โสพิศ เครือสตอย
หน่วยงาน : โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเตาปูน อ.สอง จ.แพร่
ปีดำเนินการ : พ.ศ. 2556

บทคัดย่อ

หลักการและเหตุผล

จากการประชุมประธานผู้สูงอายุตำบลเตาปูนครั้งที่ 1 ปี 2556 สมาชิกในชมรมได้เห็นความสำคัญของการมีสุขภาพช่องปากที่ดี และสนใจในการมีสุขภาพช่องปากที่ดี จึงได้เสนอให้มีกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพช่องปากในชมรมผู้สูงอายุขึ้นจากแกนนำผู้สูงอายุ มติในที่ประชุมให้ดำเนินโครงการส่งเสริมสุขภาพช่องปากขึ้นโดยแกนนำผู้สูงอายุร่วมกับเจ้าหน้าที่ทันตสุขภาพ เพื่อให้ผู้สูงอายุตำบลเตาปูนมาสุขภาพช่องปากที่ดีต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้สูงอายุ ได้รับการตรวจสภาวะช่องปากและคำแนะนำในการดูแลสุขภาพช่องปาก
2. เพื่อส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมการป้องกัน การดูแลสุขภาพเหงือกและฟันที่ดี ของผู้สูงอายุในชุมชน
3. เพื่อให้ผู้สูงอายุได้มีการพบปะพูดคุยและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน

ประชากร /กลุ่มเป้าหมาย

ผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุตำบลเตาปูน จำนวน 800 คน

วิธีดำเนินงาน /วิธีการศึกษา / ขอบเขตงาน

จัดอบรมให้ความรู้โดยแกนนำผู้สูงอายุร่วมกับเจ้าหน้าที่ มีการตรวจสุขภาพช่องปากผู้สูงอายุ คัดกรองสุขภาพเบื้องต้น กิจกรรมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการดูแลสุขภาพช่องปาก และถาม - ตอบปัญหาสุขภาพช่องปาก นัดผู้สูงอายุที่มีปัญหาทางสุขภาพช่องปากมาทำฟัน กิจกรรมขอ จั๊ย เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพช่องปากและจัดประกวดต้นแบบผู้สูงอายุฟันดี สุขภาพดี

ผลการศึกษา /ผลการดำเนินงาน

จากการสำรวจสภาวะสุขภาพช่องปากผู้สูงอายุ พบว่าผู้สูงอายุมีฟันใช้งานน้อยกว่า 20 ซี่ร้อยละ 37.4 ฟันแท้ร้อยละ 24.3 เหงือกอักเสบร้อยละ 43.7 สูบบุหรี่ร้อยละ 27.3 ดื่มสุราร้อยละ 19.5 แปรงฟันวันละ 2 ครั้ง ร้อยละ 30.5 รับรู้ปัญหาสุขภาพช่องปากร้อยละ 27.8 และใส่ฟันเทียมร้อยละ 10.9

เกิดกิจกรรมการป้องกัน การดูแลสุขภาพเหงือกและฟันที่ดี ของผู้สูงอายุในชุมชน คือ ผลักดันให้เกิดข้อตกลงในชมรมและชุมชน เรื่องการไม่กินหวาน มัน เค็ม จัดตั้งชมรมผู้สูงอายุไม่กินหวาน มีการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุใช้สมุนไพรพื้นบ้าน ชัดทำความสะอาดฟัน

ผู้สูงอายุได้มีการพบปะพูดคุยและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ต่างมีความสุขที่ได้พบเจอกัน ได้ทำกิจกรรมร่วมกัน มีความพึงพอใจต่อโครงการร้อยละ 90.5

ข้อเสนอแนะให้พื้นที่อื่นนำไปประยุกต์ใช้

การขยายกิจกรรม เมื่อชมรมเข้มแข็งเพียงพอ มีกิจกรรมดำเนินงานที่หลากหลาย จึงจะขยายชมรมต่อในกลุ่มก่อนวัยสูงอายุ เพื่อเตรียมความพร้อม ถ่ายทอดทันตสุขภาพในโรงเรียนเช่นสอนภูมิปัญญาล้านนา ฟ้อนซอ จ้อย การเล่นนิทานแทรกงานทันตสุขภาพ

โครงการผู้สูงอายุเข้มแข็ง ร่วมแรงป้องกันโรคเหงือกและฟัน

โสพิศ เครือสตอย โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเตาปูน อ.สอง จ.แพร่

ความเป็นมาแนวคิด

สุขภาพช่องปาก จากกระแสพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ความว่า “เวลาไม่มีฟันกินอะไรก็ไม่อร่อย ทำให้ไม่มีความสุข จิตใจก็ไม่สบาย ร่างกายก็ไม่แข็งแรง” ทำให้เห็นความสำคัญของสุขภาพช่องปากต่อสุขภาพและคุณภาพชีวิตที่ชัดเจน ประกอบกับปัญหาสุขภาพช่องปากเป็นปัญหาหลักในกลุ่มผู้สูงอายุ การสูญเสียฟันจำนวนมากจะลดประสิทธิภาพการเคี้ยวอาหาร ทำให้ต้องเลือกกินอาหารที่เคี้ยวง่ายซึ่งมีไขมันสูง คอเลสเตอรอลสูง หลีกเลี่ยงอาหารที่มีกากใยซึ่งร่างกายจำเป็นต้องได้รับ การสูญเสียฟันทั้งปากเป็นปัจจัยเสี่ยงของการมีน้ำหนักรีดลงและมีปัญหาในการสื่อสารหรือร่วมกิจกรรมในสังคม การมีปัจจัยเสี่ยงร่วมกันระหว่างโรคเรื้อรังกับโรคในช่องปาก เช่น โรคปริทันต์กับเบาหวาน โรคหัวใจ โรคทางระบบทางเดินหายใจ รวมทั้งการสูญเสียฟันจะเพิ่มความเสี่ยงต่อโรคหลอดเลือดสมองตีบตัน และสุขภาพจิต

จากการประชุมประธานผู้สูงอายุตำบลเตาปูนครั้งที่ 1 ปี 2556 สมาชิกในชมรมได้เห็นความสำคัญของการมีสุขภาพช่องปากที่ดี และสนใจในการมีสุขภาพช่องปากที่ดี จึงได้เสนอให้มีกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพช่องปากในชมรมผู้สูงอายุขึ้นจากแกนนำผู้สูงอายุ และในหมู่บ้านที่ห่างไกลผู้สูงอายุไม่สามารถมารับการรักษาได้เนื่องจากความลำบากในการเข้าถึงบริการและยังไม่มีความรู้ในการดูแลสุขภาพช่องปากทำให้ต้องสูญเสียฟันไปจากการปรึกษาในที่ประชุมได้มติในที่ประชุมให้ดำเนินโครงการส่งเสริมสุขภาพช่องปากขึ้นโดยแกนนำผู้สูงอายุร่วมกับเจ้าหน้าที่ทันตสุขภาพ เพื่อให้ผู้สูงอายุตำบลเตาปูนมาสุขภาพช่องปากที่ดีต่อไป

วัตถุประสงค์

4. เพื่อให้ผู้สูงอายุ ได้รับการตรวจสถานะช่องปากและคำแนะนำในการดูแลสุขภาพช่องปาก
5. เพื่อส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมการป้องกัน การดูแลสุขภาพเหงือกและฟันที่ดี ของผู้สูงอายุในชุมชน
6. เพื่อให้ผู้สูงอายุได้มีการพบปะพูดคุยและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน

ประชากร /กลุ่มเป้าหมาย

ผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุตำบลเตาปูน จำนวน 800 คน

วิธีดำเนินงาน /วิธีการศึกษา / ขอบเขตงาน

1. ประชุมชี้แจงในเรื่องการดำเนินงานกับประธานผู้สูงอายุทุกหมู่
2. จัดทำโครงการ
3. จัดอบรมให้ความรู้โดยแกนนำผู้สูงอายุร่วมกับเจ้าหน้าที่
 - โรคปริทันต์
 - โรคฟันผุ
 - หินปูน
 - ฟันสึก
 - ฟันปลอม
 - สมุนไพรพื้นบ้าน
 - การรักษาอนามัยช่องปาก
 - อาหารที่ก่อให้เกิดโทษกับร่างกาย
4. มีการตรวจสุขภาพช่องปากผู้สูงอายุ การตรวจสุขภาพทั่วไป คัดกรองสุขภาพเบื้องต้น เช่น การซักประวัติ การวัดความดันโลหิต การวัดรอบเอว
5. แลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการดูแลสุขภาพช่องปาก และถาม – ตอบปัญหาสุขภาพช่องปาก
6. ออกกำลังกายโดยการยืดกล้ามเนื้อเนื่องจากเจ้าหน้าที่แพทย์แผนไทย
7. นัดผู้สูงอายุที่มีปัญหาทางสุขภาพช่องปากมาทำฟัน
8. จัดประกวดต้นแบบผู้สูงอายุฟันดี สุขภาพดี โดยคัดเลือกตัวแทนผู้สูงอายุฟันดีสุขภาพดี หมู่ละ 1 คน จัดเวทีประกวดในวันลอยกระทง มหกรรมสุขภาพ “ยี่เป็งสุขภาพและงานผ้าป่าสามัคคี” ที่ทำน้ำด้านข้างโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเตาปูน มีกรรมการผู้ให้คะแนนตัดสิน คือ หัวหน้ารพ.สต. เตาปูน คณะครูโรงเรียนบ้านเตาปูน ประธานอสม. ผู้ใหญ่บ้าน ประธานชมรมผู้สูงอายุ และคะแนนโหวตจากประชาชน
9. ขอ จ้อย เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพช่องปาก การแปรงฟัน การใช้ฟันปลอม
10. มีการนิเทศ ติดตามการดำเนินงานทุก 2 เดือน
11. ประเมินผลและสรุปผลโครงการ

ผลการศึกษา /ผลการดำเนินงาน

1. จากการสำรวจสภาวะสุขภาพช่องปากผู้สูงอายุ พบว่า

รายการสำรวจ	ร้อยละ
มีฟันใช้งานน้อยกว่า 20 ซี่	37.4
ฟันแท้ผุ	24.3

เหงือกอักเสบ	43.7
สบุหรี	27.3
ดื่มสุรา	19.5
แปรงฟันวันละ 2 ครั้ง	30.5
รับรู้ปัญหาสุขภาพช่องปาก	27.8
มารับบริการทันตกรรม	40
ใส่ฟันเทียม	10.9

2. เกิดกิจกรรมการป้องกัน การดูแลสุขภาพเหงือกและฟันที่ดี ของผู้สูงอายุในชุมชน คือ

1. ผลักดันให้เกิดข้อตกลงในชมรมและชุมชน เรื่องการไม่กินหวาน มัน เค็ม จัดตั้งชมรมผู้สูงอายุ ไม่กินหวาน ซึ่งใช้อาหารว่างเป็นน้ำสมุนไพรอ่อนหวานและนมรสจืด
 2. กิจกรรมแปรงฟันร่วมกันทุกวันพระที่วัด และแปรงฟันอย่างน้อยที่บ้านวันละ 2 ครั้ง
 3. การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุใช้สมุนไพรฟันบ้าน ชัดทำความสะอาดฟัน กระตุ้นการหลั่งของน้ำลาย เป็นมาส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น
 4. เกิดกิจกรรมขอ จ้อย เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพช่องปาก ตั้งกลุ่มผู้สูงอายุรักดนตรี
 5. คัดเลือกผู้สูงอายุต้นแบบในครอบครัวและชุมชนเพื่อเป็นแรงบันดาลใจในการดูแลสุขภาพช่องปากของคนในชุมชนให้เห็นความสำคัญของการมีสุขภาพช่องปากและสุขภาพร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง
 6. จัดตั้งกองทุนแปรงสีฟันยาสีฟัน เพื่อให้สมาชิกมีแปรงสีฟันและยาสีฟันที่มีคุณภาพ ราคาถูก
3. ผู้สูงอายุได้มีการพบปะพูดคุยและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ชีวิตประจำวันของกลุ่มผู้สูงอายุที่มีอายุระหว่าง 60-79 ปี ยังสามารถทำงานได้จึงไม่ค่อยได้มีเวลาพูดคุยพบปะกัน และผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 80 ปีขึ้นไปส่วนใหญ่จะอาศัยอยู่กับบ้าน หลังจากที่มีโครงการผู้สูงอายุเข้มแข็งป้องกันโรคเหงือกและฟันแล้ว ทำให้ผู้สูงอายุมาพบปะพูดคุยกันมากขึ้น ได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ชีวิต ได้ถามสารทุกข์สุกดิบกัน ต่างมีความสุขที่ได้พบเจอกัน ได้ทำกิจกรรมร่วมกัน อีกทั้งยังได้รับความรู้และตรวจสุขภาพร่างกาย ได้พูดคุยกับหมอ และร่วมกันขับร้องเพลง ซอบ้าง จ้อยบ้าง ต่างมีความสุขและมีความพึงพอใจต่อโครงการร้อยละ 90.5

การดำเนินงานกิจกรรมงานส่งเสริมทันตสุขภาพในกลุ่มผู้สูงอายุตำบลตาปูน อำเภอสอง จังหวัดแพร่

โครงการส่งเสริมสุขภาพกลุ่มผู้สูงอายุ ร่วมให้ความรู้โดยแบ่งตามโซน

- ม.1,7,8 บ้านป่าแดง
- ม.2,9,11 บ้านท่าสมาน

- ม.3,6,10 บ้านเตาปูน
- ม.4,5 บ้านนาไร่เดียว, บ้านช่วงชมพู

ปีแรก (2553) โครงการเพื่อนช่วยเพื่อน (ให้ความรู้ร่วมกับกลุ่มวิชาชีพอื่นๆ) ร่วมให้ความรู้เรื่องการดูแลสุขภาพช่องปาก การแปรงฟันที่ถูกต้อง การใช้น้ำยาบ้านปาก การใช้แปรงซอกฟัน แจกรางวัลสำหรับผู้มีสุขภาพช่องปากดี ฟันแข็งแรงและมีฟันครบ 32 ซี่ ตอบคำถามตามข้อสงสัยต่างๆ

ปีที่ 2 (2554) โครงการเพื่อนช่วยเพื่อน (ให้ความรู้ร่วมกับกลุ่มวิชาชีพอื่นๆ) ให้ความรู้เรื่องโรคในช่องปาก ได้แก่ โรคเหงือกอักเสบ โรคปริทันต์ การใช้ฟันปลอม หาตัวแทนที่ใส่ฟันปลอมมาแล้วประสบการณ์การใส่ฟันปลอม การดูแลฟันปลอมและความรู้สึกที่ใส่ฟันปลอม ถามตอบปัญหาสุขภาพช่องปาก และตรวจสุขภาพช่องปากให้คำแนะนำต่างๆ รายบุคคล วัดความดัน ตรวจสายตา วัดรอบเอว

ปีที่ 3 (2555) แคนนำผู้สูงอายุได้ร่วมกับโรงพยาบาลสองจัดอบรมโครงการ “ผู้สูงอายุต้นแบบในครอบครัวและชุมชน” โดยคัดเลือกแกนนำผู้สูงอายุ หมู่ละ 2 คน เข้าร่วมโครงการ แคนนำผู้สูงอายุดีใจและมีความกระตือรือร้นเป็นอย่างมากที่ได้ไปร่วมกิจกรรม เพราะมีความสุขสนุกสนานและมีสาระต่างๆที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและยังเป็นต้นแบบของครอบครัว และยังได้เข้าร่วมกิจกรรมและเปลี่ยนเรียนรู้กับทางจังหวัดที่โรงแรมนครแพร่ทาวเวอร์ ซึ่งแกนนำผู้สูงอายุมีความสุขมากที่ได้ไปร่วมโครงการดังกล่าว กิจกรรมที่กลุ่มแกนนำได้ร่วมทำคือ การให้ความรู้และการประชาสัมพันธ์การดูแลสุขภาพทั่วไป และสุขภาพช่องปาก การตรวจฟันด้วยตนเอง การเลือกรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ การใช้ชีวิตอยู่กับโรคเรื้อรัง ฯลฯ

ปีที่ 4 (2556) ทางสถานีอนามัยเตาปูนได้ร่วมกับชุมชนจัดกิจกรรมวันลอยกระทงเป็นประเพณีสืบประเพณีเพื่อสุขภาพขึ้นชื่อ “ยี่เป็งสุขภาพและงานผ้าป่าสามัคคี” ที่ทำน้ำใกล้ๆกับสถานีอนามัย โดยได้รับเกียรติจากนายอนุวัธ วงศ์วรรณ นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดแพร่มาเป็นประธานในพิธีเปิดงานมหกรรมสุขภาพครั้งนี้ ในงานมีเวทีให้ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพ, รำอวยพรจากโรงเรียนบ้านเตาปูน, วงดนตรีจากโรงเรียนสองพิทยาคมมาบรรเลงเพลงเพื่อความสนุกสนาน, มีการประกวดกระทงประดิษฐ์, ประกวดผู้สูงอายุต้นแบบในครอบครัวและชุมชน, มอบรางวัลเกียรติบัตรต่างๆและมีเวทีรำวงย้อนยุค ซึ่งจัดทำเป็นปีแรก ประชาชนให้ความสนใจ ความร่วมมือกันเป็นอย่างดีและมาร่วมงานกันอย่างหนาแน่น ผู้สูงอายุมีความปลื้มใจเป็นอย่างมากที่ได้มีส่วนร่วมกับการเข้าร่วมกิจกรรมและได้รับเลือกให้เป็นตัวแทนของชุมชน และในวันแม่แห่งชาติแกนนำผู้สูงอายุได้ร่วมมอบเกียรติบัตรแก่เด็กนักเรียนในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจให้เด็กๆและผู้ปกครองได้เห็นความสำคัญของการมีสุขภาพที่ดีเริ่มจากการดูแลสุขภาพตั้งแต่เล็กๆ ดีกว่ามาเริ่มให้ความสำคัญตอนอายุมากๆ

ผลการศึกษา / ผลการดำเนินงาน

- ผู้สูงอายุได้รับการตรวจสุขภาพช่องปากและนั้ดมารับการรักษาในกรณีเร่งด่วน
- เกิดกิจกรรม walk rally ขึ้นโดยแบ่งเป็น 4 ฐาน คือ ฐานฟันสวยด้วยมือเรา ฐานอาหารพื้นบ้านของกินพื้นเมือง ฐานสมุนไพรใกล้ตัว และฐานอ่านฉลากปราศจากโรคภัย
- การมีส่วนร่วมของแกนนำผู้สูงอายุ ในการถ่ายทอดความรู้ ให้กับกลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มผู้ป่วยเรื้อรัง กลุ่มเด็กก่อนวัยเรียน
- โครงการ/กิจกรรม จากการฟื้นฟูเดิมที่มีอยู่ เช่น โครงการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น ซอ/จ้อย พื้นเมือง การขับเคลื่อนชมรมผู้สูงอายุให้มีชีวิตชีวาด้วยเสียงดนตรี
- การเยี่ยมบ้านของชมรมผู้สูงอายุโดยภาคส่วนที่หลากหลาย สร้างกิจกรรมร่วมกันทั้งองค์การบริหารส่วนตำบล ชมรมผู้สูงอายุ อสม. เจ้าหน้าที่สาธารณสุข พยาบาล และกลุ่มจิตอาสาเยี่ยมบ้านด้วยจิตแห่งความเป็นมนุษย์
- เกิดมหรรมสุขภาพขึ้น ชื่อ “ประเพณีเยี่เปี่ง ประเพณีสุขภาพและงานผ้าป่าสามัคคี”

สรุปการเรียนรู้

- พื้นที่ที่จะบรรลุเป้าหมายตามที่วางไว้ได้นั้น ต้องอาศัยพลังแห่งปัญญาและความมุ่งมั่นตั้งใจของคนในพื้นที่
- การดึงความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในเชิงสร้างสรรค์และเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วม
- การกระตุ้นกิจกรรม สรรหากิจกรรมแปลกๆ ใหม่ๆ ที่ทำแล้วสนุกสนาน และเกิดประโยชน์กับชมรมก็นำเสนอโดยกิจกรรมไหนที่สามารถทำได้ก่อนก็ให้ดำเนินการจัดทำก่อน หรือถ้าของสนับสนุนได้ก็ขอรับการสนับสนุน และกิจกรรมที่ชมรมเห็นพ้องต้องกันว่ากันดีก็จะจัดทำ
- การสืบทอดและสร้างทีมในอนาคต กลุ่มก่อนวัยสูงอายุและประชาชนทั่วไป

ข้อเสนอแนะให้พื้นที่อื่นนำไปประยุกต์ใช้

- การขยายกิจกรรม เมื่อชมรมเข้มแข็งเพียงพอ มีกิจกรรมดำเนินงานที่หลากหลาย จึงจะขยายชมรมต่อไปในกลุ่มก่อนวัยสูงอายุ เพื่อเตรียมความพร้อม ถ่ายทอดทันตสุขภาพในโรงเรียนเช่นสอนภูมิปัญญาล้านนา ฟ้อน ซอ จ้อย การเล่นิทานแทรกงานทันตสุขภาพ
- ชมรมผู้สูงอายุมองเห็นว่า การดำเนินงานในกิจกรรมต่างๆนั้น จะต้องมีผู้นำหรือคณะทำงานที่เข้ามารับช่วงต่อกันไป จึงคิดตั้งชมรมคนรักฟัน และรับสมัครสมาชิกสามัญเข้ามาช่วยงานในชมรม และส่งสมาชิกหรือแกนนำไปร่วมประชุมสัมมนา หรืออบรม เพื่อนเรียนรู้กิจกรรมใหม่ๆในอนาคต
- ชมรมยังขาดเครื่องดนตรีในการจัดตั้งวงดนตรี ซึ่งตอนนี้สมาชิกวงดนตรีมีความสนใจอย่างมาก กำลังประสานงานกับภาครัฐเพื่อขอเครื่องดนตรี เช่น ซอ ซึง กลอง ฉิ่ง เป็นต้น

ชื่อเรื่อง : โครงการ รพ.สต.คู่มือ ปากปาน&ไทรย้อย กับ แท็บเล็ต ส่งเสริมทันตสุขภาพ ในคลินิก
อนามัยแม่และเด็กตำบลไทรย้อยปีงบประมาณ 2556

เจ้าของผลงาน : เกียรติยศ ก้อนฟู

ผู้นําเสนอผลงาน : เกียรติยศ ก้อนฟู

หน่วยงาน : โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลไทรย้อย อ.เด่นชัย จ.แพร่

ปีดำเนินการ : พ.ศ. 2556

บทคัดย่อ

กิจกรรม รพ.สต.คู่มือ ทันตสุขภาพในกลุ่มหญิงตั้งครรภ์ เด็ก 0 - 2 ปี และหญิงหลังคลอดมีวัตถุประสงค์จัดทำขึ้นเพื่อการทำงานในภาคีเครือข่ายและเพิ่มศักยภาพในการทำงานเรื่องดูแลทันตสุขภาพในกลุ่มเป้าหมายได้อย่างครอบคลุม โดยการใช้ Tablet เป็นสื่อกลางระหว่างเจ้าหน้าที่และกลุ่มเป้าหมาย ในการให้ทันตสุขศึกษา และการทำงานอย่างเป็นระบบ กำหนดบทบาทหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ในแต่ละ รพ.สต. ในการเลือกใช้ Tablet เป็นเครื่องมือสื่อสารเนื่องจาก องค์การบริหารส่วนตำบลไทรย้อยให้การสนับสนุนในงานทันตสาธารณสุขโดยใช้งบประมาณมาให้รพ.สต.ไทรย้อย เพื่อทำกิจกรรมต่างๆเกี่ยวกับทันตสุขภาพ และในยุคสมัยนี้เทคโนโลยีเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต โดยเฉพาะ Tablet เป็นสื่อที่ประชาชนส่วนใหญ่ให้ความสนใจ และ Tablet ยังสามารถสื่อได้อย่างเข้าใจเนื่องจากการเป็นการสื่อสารที่เคลื่อนไหวได้ และสามารถปรับปรุงตามยุคตามสมัยได้จากการนำเทคโนโลยี Tablet มาใช้ในการสื่อสารได้ผลสำเร็จระดับหนึ่ง จากการใช้เครื่องมือ และกระบวนการทำงาน ในการทำงานเป็นคู่มือโดยร่วมกันหาแนวทาง และร่วมกันกำหนดหน้าที่และกระบวนการทำงาน โดยในรพ.สต.ที่ไม่มีทันตบุคลากรมีตัวแทนในการชักประวัติ และให้ความรู้เบื้องต้นจาก Tablet และนัดหมายครั้งต่อไป โดยคัดเลือกจากคุณสมบัติเพื่อมาทำหน้าที่คือ เป็นเจ้าหน้าที่ในพื้นที่ เป็นแม่หมออาสา เป็นอสม. และสมัครใจในการช่วยงาน เจ้าหน้าที่อื่นๆ เช่นเจ้าหน้าที่สาธารณสุข นักวิชาการ และพยาบาลร่วมเข้ารับรู้กระบวนการทำงาน และสามารถช่วยงานได้ทุกเมื่อที่สมัครใจ เช่นการออกเยี่ยมบ้านพยาบาลจะใช้ Tablet ในการให้ความรู้ทันตสุขภาพเบื้องต้นสำหรับเด็กแรกเกิด ส่วนรพ.สต.ที่มีทันตบุคลากรประจำ บางครั้งทันตบุคลากรไม่มาหรือติดประชุมในวันที่มีคลินิก พยาบาลวิชาชีพ ชักประวัติ และใช้ Tablet เป็นสื่อกลาง และนัดพบทันตบุคลากร พบว่า กลุ่มเป้าหมายได้พบทันตบุคลากร และได้รับความรู้ทันตสุขภาพ พร้อมกับการได้รับคำแนะนำ ร้อยละ 100 ประเมินความรู้ ก่อน - หลัง พบว่า หญิงตั้งครรภ์มีความรู้หลังจากการได้รับความรู้ ร้อยละ 93 พฤติกรรมของหญิงตั้งครรภ์จากได้รับความรู้ และได้รับการตรวจสุขภาพช่องปากพร้อมคำแนะนำ พบว่า มีความสนใจในการมารับบริการการรักษาทางทันตกรรมอื่นๆ เช่น อุดฟัน ขูดหินปูน เป็นต้น ร้อยละ 47.5 กลุ่มเป้าหมายให้ความสนใจในสื่อ และให้ความสนใจในเรื่องทันตสุขภาพของตนเอง กลุ่มเป้าหมายได้รับการเยี่ยมหลังใน เรื่อง ความรู้ทันตสุขภาพ และได้รับคำแนะนำการดูแลสุขภาพช่องปาก ร้อยละ 100 กลุ่มผู้ปกครองเด็ก 0 - 2 ปี ได้รับความรู้ทันตสุขศึกษา ร้อยละ 60.87 เด็กได้รับการเคลือบฟลูออไรด์ จากเจ้าพนักงานทันตสาธารณสุข อย่างน้อย 1 ครั้ง เจ้าหน้าที่ร่วมกันทำงานอย่างมีความสุข มีการทำงานอย่างเป็น

ระบบ กระบวนการทำงานสามารถขยายเครือข่ายลงสู่ชุมชนมากขึ้น ปัญหาการนัดคนไข้ หรือการพบทันตบุคลากร ก็สามารถปรับปรุงได้โดยใช้ระบบการทำงานเหล่านี้ได้อย่างถาวร จากที่กล่าวมาข้างต้น การทำงานร่วมกันทั้ง 2 รพ.สต. ประสบความสำเร็จ และ สามารถนำมาปรับใช้กับงานอื่นๆได้อีก เช่น การออกเยี่ยมบ้านผู้ป่วยเรื้อรัง และสามารถขยายคู่มือ ของรพ.สต.ได้ แต่ยังมีจุดอ่อน คือ สื่อTabletยังไม่เสถียร โดยเฉพาะเสียงและระบบการทำงานของเครื่อง

รพ.สต.คู่มือ ปากปาน&ไทรย้อย กับ แท็บเล็ต ส่งเสริมทันตสุขภาพ ในคลินิกอนามัยแม่และเด็ก ตำบลไทรย้อย ปีงบประมาณ 2556

ความเป็นมาแนวคิด

จากการที่กลุ่มงานทันตสาธารณสุขได้ดำเนินงานส่งเสริมทันตสุขภาพหญิงตั้งครรภ์และเด็กในคลินิกเด็กดีโดยผสมผสานเข้าในโครงการโรงพยาบาลสายใยรักแห่งครอบครัวภายใต้แนวความคิดที่ต้องการพัฒนาคุณภาพบริการสุขภาพพื้นฐานในงานอนามัยแม่และเด็กอย่างผสมผสาน โดยทีมวิชาชีพรวมถึงการให้ความสำคัญกับการส่งเสริมสุขภาพ และป้องกันโรคในหญิงตั้งครรภ์และผู้ปกครองเด็ก 0-2ปี

การมีสุขภาพช่องปากที่ดีถือเป็นปัจจัยส่งเสริมคุณภาพการตั้งครรภ์ของมารดา และพัฒนาการของเด็ก ทั้งนี้เพราะหญิงตั้งครรภ์ถือเป็นกลุ่มเสี่ยงที่มีโอกาสเกิดโรคปริทันต์อักเสบรุนแรงกว่าช่วงเวลาอื่น เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงฮอร์โมน เพิ่มขึ้นส่งผลให้อวัยวะปริทันต์มีการเปลี่ยนแปลงไป การอักเสบทำให้เพิ่มความเสี่ยงต่อการเจ็บปวด การติดเชื้อ การกินยาที่ไม่จำเป็น และภาวะคลอดก่อนกำหนด อาจส่งผลกระทบต่อพัฒนาการของทารกในครรภ์อีกทั้งเชื้อก่อโรคฟันผุสามารถส่งผ่านจากคุณแม่ถึงลูกในครรภ์ได้ ซึ่งการควบคุมแผ่นคราบจุลินทรีย์ และโรคฟันผุ การได้รับการขูดหินน้ำลาย และการอุดฟันตั้งแต่เริ่มแรกจะช่วยลดความเสี่ยงดังกล่าว

จากการสำรวจข้อมูล ในปี2555 เขตตำบลไทรย้อย โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลไทรย้อย (มีทันตบุคลากร) โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลปากปาน (ไม่มีทันตบุคลากร) จำนวนหญิงตั้งครรภ์ที่มาฝากครรภ์ในคลินิกอนามัยแม่และเด็ก ทั้งหมด 15 คน , 17 คน ตามลำดับ ที่ได้รับการดูแลทันตสุขภาพ และได้รับความรู้ทันตสุขภาพ 10 คน , 5 คน ตามลำดับ จำนวนเด็ก 0-2ปี ที่มารับบริการฉัดวัคซีนในคลินิกเด็กดี ทั้งหมด 25 คน , 27 คน ตามลำดับ ผู้ปกครองเด็กได้รับความรู้ทันตสุขภาพและการดูแลทันตสุขภาพ 18 คน , 10 คน ส่วนหญิงหลังคลอดที่มาฝากครรภ์ในคลินิก ทั้งหมด 13 คน , 14 คน แต่ได้รับการเยี่ยมหลังคลอดทันตสุขภาพ 2 คน, 0 คน ข้อมูลเด็ก 9 เดือนมาพบทันตบุคลากรสำรวจพฤติกรรม พบว่า เด็กบางส่วนดื่มนมหวาน ไม่ได้รับการเช็ดฟัน และแปรงฟัน เป็นต้น เนื่องจากเป็นช่วงเวลาที่ยังคงการบริหารส่วนตำบลไทรย้อยให้สนับสนุนงานทันตสาธารณสุข เจ้าหน้าที่เห็นปัญหาที่เกิดขึ้นจึงคิดหาแนวทางการแก้ปัญหาในการให้ทันตสุข

ศึกษาแก่กลุ่มเป้าหมาย จึงใช้เทคโนโลยีในการช่วยให้ทันตสุขศึกษา คือ Tablet เนื่องจากเป็นช่วงที่มีผู้คนสนใจในตัวสื่อ และเป็นวิธีการที่ให้ความรู้ที่เคลื่อนไหวเห็นได้ชัดเจน ไม่น่าเบื่อ

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นจะเห็นว่า การทำงานส่งเสริมและการดูแลทันตสุขภาพ ของกลุ่ม หญิงตั้งครรภ์ ผู้ปกครองเด็ก 0-2ปี และหญิงหลังคลอด การให้บริการยังไม่ครอบคลุม และเต็มที่ทั้งที่กลุ่มที่กล่าวข้างต้นนั้นเป็นช่วงสำคัญในเรื่องทันตสุขภาพ ทั้งในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลที่มีทันตบุคลากร และไม่มีทันตบุคลากร

เจ้าหน้าที่ทันตสาธารณสุข ของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลไทรย้อย เห็นว่าควรตระหนักถึงความสำคัญสุขภาพช่องปากตั้งแต่ช่วงตั้งครรภ์ ตลอดจนถึงช่วงหลังคลอด และเด็ก 0-2 ปี เพื่อสร้างเสริมทันตสุขภาพหญิงตั้งครรภ์ หญิงหลังคลอด และผู้ปกครองเด็ก 0-2 ปี

วัตถุประสงค์

- 1.เพื่อให้กลุ่มหญิงหลังคลอดได้รับความรู้ทันตสุขภาพได้ครอบคลุม
- 2.เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายรพ.สต.คูหุ ได้รับบริการส่งเสริมทันตสุขภาพ และป้องกันโรคในช่องปากในกลุ่มหญิงตั้งครรภ์ คลินิกเด็กดีและกลุ่มหญิงหลังคลอด
- 3.เพื่อพัฒนาความเป็นส่วนร่วมของ รพ.สต.ที่มีทันตบุคลากร และไม่มีทันตบุคลากรในการ ให้บริการในคลินิกอนามัยแม่และเด็ก

วิธีการดำเนินการ

1.ขั้นเตรียมการ

- 1.1.ประสานงานเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับงานอนามัยแม่เด็ก และเจ้าหน้าที่เยี่ยมหลังคลอดใน รพ.สต.ไทรย้อย และรพ.สต.ปากป่าน
- 1.2.จัดประชุมหาแนวทางแก้ปัญหาร่วมกัน และชี้แจง
- 1.3.จัดทำแผนการปฏิบัติงาน

2.ขั้นดำเนินการ

2.1.จัดทำสื่อความรู้ (VDO) ความรู้เกี่ยวกับทันตสุขภาพช่วงตั้งครรภ์ และการดูแลทันตสุขภาพหลังคลอด และผู้ปกครองเด็ก 0-2ปี

2.2.กำหนดบทบาทหน้าที่ของคณะทำงาน ดังนี้
รพ.สต.ที่ไม่มีทันตภิบาลประจำ

เจ้าหน้าที่ลงข้อมูลประจำรพ.สต. เป็นตัวช่วยในการใช้สื่อTabletในการให้ความรู้
พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ เป็นตัวแทนในการใช้สื่อ Tablet ในการเยี่ยมหลังคลอด

รพ.สต.ที่มีทันตภิบาลประจำ

พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ เป็นตัวแทนในการใช้สื่อ Tablet ในการเยี่ยมหลังคลอด

2.3.ให้บริการทันตสาธารณสุขในกลุ่มเป้าหมาย

ในรพ.สต.ปากปาน (ไม่มีทันตบุคลากร) ในรพ.สต.ไทร้อย (มีทันตบุคลากร) บางช่วงที่ไม่ได้ปฏิบัติงาน

ให้บริการทันตสาธารณสุขดังต่อไปนี้

กลุ่มหญิงตั้งครรภ์

- ชักประวัติ
- ทำแบบทดสอบความรู้ก่อน
- ได้รับความรู้จากสื่อVDOแท็บเล็ต
- นัดครั้งต่อไปเพื่อพบทันตบุคลากร

กลุ่มผู้ปกครองเด็ก 0-2ปี

- ชักประวัติ และสัมภาษณ์พฤติกรรม
- แนะนำโครงการสะสมแต้มฟันดี
- ได้รับความรู้จากสื่อVDOแท็บเล็ต
- นัดครั้งต่อไปเพื่อพบทันตบุคลากร

กลุ่มหญิงหลังคลอด

- ชักประวัติ และสัมภาษณ์พฤติกรรม
- ทำแบบทดสอบความรู้ก่อน
- ได้รับความรู้จากสื่อVDO แท็บเล็ต เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพช่องปาก
- ฝึกปฏิบัติการเช็ดสันเหงือกในโมเดลฟันหรือในช่องปากเด็ก
- มอบของเยี่ยมหลังคลอดให้กับคุณแม่คนใหม่
- ทำแบบทดสอบหลัง และทำแบบสอบถามความพึงพอใจ

ผลการดำเนินงาน

● กลุ่มหญิงตั้งครรภ์

- กลุ่มเป้าหมายได้พบทันตบุคลากร และได้รับความรู้ทันตสุขภาพ พร้อมกับการได้รับคำแนะนำ ร้อยละ 100
- ประเมินความรู้ ก่อน - หลัง พบว่า หญิงตั้งครรภ์มีความรู้หลังจากการได้รับความรู้ ร้อยละ 93
- พฤติกรรมของหญิงตั้งครรภ์จากได้รับความรู้ และได้รับการตรวจสุขภาพช่องปากพร้อมคำแนะนำ พบว่า มีความสนใจในการมารับบริการการรักษาทางทันตกรรมอื่นๆ เช่น อุดฟัน ขูดหินปูน เป็นต้น ร้อยละ 47.5
- กลุ่มเป้าหมายให้ความสนใจในสื่อ และให้ความสนใจในเรื่องทันตสุขภาพของตนเอง

- **กลุ่มหญิงหลังคลอด**

- กลุ่มเป้าหมายได้รับการเยี่ยมหลังใน เรื่อง ความรู้ทันตสุขภาพ และได้รับคำแนะนำการดูแลสุขภาพช่องปาก ร้อยละ 100

- **กลุ่มผู้ปกครองเด็ก 0 - 2 ปี**

- ผู้ปกครองได้รับความรู้ทันตสุขภาพ ร้อยละ 60.87
- เด็กได้รับการเคลือบฟลูออไรด์ จากเจ้าพนักงานทันตสาธารณสุข อย่างน้อย 1 ครั้ง

- **ภาคีเครือข่าย/การทำงานเป็นทีมสหวิชาชีพ**

- ทั้ง 2 รพ.สต. มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีขึ้น และมีการทำงานร่วมกัน
- มีการทำงานอย่างเป็นระบบ

- **สรุปการเรียนรู้/ข้อเสนอแนะให้พื้นที่อื่นประยุกต์นำไปใช้**

- สามารถนำไปใช้ในกลุ่มอื่นๆได้ เช่น ในกลุ่มเด็กประถมศึกษา กลุ่มผู้ปกครองเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
- การทำงานร่วมกับสหวิชาชีพต่างๆ ควรช่วยกันทำอย่าให้สิ่งหรือฝากอย่างเดียว

ปัจจัยสู่ผลสำเร็จ

- การทำงานร่วมกันแบบสหวิชาชีพ
- การทำงานอย่างเป็นระบบ และ การทำงานตามแผนการปฏิบัติงาน
- การใช้ใจซื่อใจ ร่วมใจกันทั้ง 2 รพ.สต.
- การเอาใจใส่ดูแลเกี่ยวพันกันทั้ง 2 รพ.สต.

ชื่อเรื่อง : การพัฒนางานส่งเสริมทันตสุขภาพกลุ่มผู้ขาดโอกาสทางสังคม (ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต4 ขอนแก่น)

เจ้าของผลงาน : นายสมพงษ์ อุปนาคักดี

ผู้นำเสนอผลงาน : นายสมพงษ์ อุปนาคักดี

หน่วยงาน : งานทันตสาธารณสุข กลุ่มงานทันตกรรม โรงพยาบาลขอนแก่น

ปีดำเนินการ : พ.ศ. 2552 - 2556

บทคัดย่อ

การพัฒนางานส่งเสริมทันตสุขภาพในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 4 ขอนแก่น เป็นการพัฒนาที่ต่อเนื่องจากการดำเนินงานมาเป็นระยะเวลา 5ปี เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาด้านทันตสุขภาพของผู้ขาดโอกาสทางสังคมในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 4 ขอนแก่นที่ถูกจำกัดในพื้นที่หรือถูกกักขังบริเวณซึ่งมีเด็กและเยาวชนที่เข้ามาใหม่จำนวนมากและยังพบว่ามีปัญหาด้านสุขภาพโดยเฉพาะปัญหาด้านทันตสุขภาพ ในการดำเนินงานส่งเสริมทันตสุขภาพ งานทันตสาธารณสุข กลุ่มงานทันตกรรม โรงพยาบาลขอนแก่น ได้ออกหน่วยรณรงค์ให้บริการทันตกรรม และอบรมให้ความรู้ด้านทันตสุขภาพแก่เด็กและเยาวชนที่มีปัญหาด้านทันตสุขภาพเป็นประจำทุกปี แต่ยังคงพบว่าเด็กและเยาวชนมีปัญหาทันตสุขภาพอยู่จำนวนมาก

จากผลการดำเนินงานส่งเสริมทันตสุขภาพในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 4 ขอนแก่น ปี2556 เด็กและเยาวชนที่มีปัญหาด้านทันตสุขภาพ ได้รับการตรวจสุขภาพช่องปาก จำนวน 215 คน ได้รับการรักษาด้วยการอุดฟัน 45/89 (คน/ซี่) ขูดหินน้ำลาย 80 คน ถอนฟัน จำนวน 70/84 (คน/ซี่) ได้รับการส่งต่อเพื่อรักษาผ่าตัดฟันคุด ที่กลุ่มงานทันตกรรมโรงพยาบาลขอนแก่น จำนวน 5 คน ผลการประเมินความรู้ด้านทันตสุขภาพ มีความรู้ด้านทันตสุขภาพก่อนการอบรมร้อยละ 45 และมีความรู้หลังการอบรมด้านทันตสุขภาพร้อยละ 76 ทดสอบการฝึกแปรงฟันที่ถูกวิธีหลังการสอนแปรงฟันด้วยวิธีขยับปิด พบว่าแปรงได้ถูกวิธีร้อยละ 80

ความต่อเนื่อง ยั่งยืนและขยายผล มีวิชาชีพอื่น ๆ ที่ได้ทราบถึงการดำเนินงานของงานทันตกรรม ขอเข้ามาทำงานในการส่งเสริมสุขภาพของเด็กแบบสหสาขาวิชาชีพ เพื่อให้เด็กได้มีสุขภาพที่ดีไม่เพียงแต่การมีสุขภาพช่องปากที่ดีเท่านั้น ซึ่งหน่วยบริการพยาบาลในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 4 ขอนแก่น โดยทีมพยาบาลได้เล็งเห็นถึงความสำคัญถึงปัญหาด้านทันตสุขภาพของเด็กและเยาวชนที่อยู่ในความดูแลจึงมีแนวความคิดการสร้างทีมการดูแลทันตสุขภาพของกลุ่มเด็กและเยาวชนกลุ่มนี้ขึ้นโดยส่งตัวแทนเข้ามารับการฝึกทักษะในการให้ทันตสุขศึกษาและขอสนับสนุนสื่อการให้ทันตสุขศึกษาที่งานทันตสาธารณสุขกลุ่มงาน ทันตกรรมโรงพยาบาลขอนแก่น เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องและยั่งยืนต่อไป

การพัฒนาางานส่งเสริมทันตสุขภาพกลุ่มผู้ด้อยโอกาสทางสังคม
(ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 4 ขอนแก่น) ปี 2556

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากปัญหาเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบัน ทำให้มีประชาชนกลุ่มหนึ่ง ซึ่งรวมทั้งเด็กและเยาวชน ซึ่ง ถูกจำกัดในพื้นที่หรือถูกกักขังบริเวณ ซึ่งทำให้เกิดปัญหาด้านต่างๆตามมารวมทั้งปัญหาด้านสุขภาพด้วย โดยเฉพาะปัญหาด้านทันตสุขภาพของเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต4ขอนแก่น ที่ขาดโอกาสทั้งการรักษาความรู้ความเข้าใจในการป้องกันโรค รวมทั้งยังมีพฤติกรรมเสี่ยงในการเกิดโรคในช่องปากเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากพฤติกรรมการเลียนแบบกลุ่มที่ไม่ถูกต้องเพื่อให้เกิดการยอมรับในกลุ่ม โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนที่รับเข้ามาใหม่

การดำเนินงานตามโครงการส่งเสริมทันตสุขภาพกลุ่มผู้ด้อยโอกาสทางสังคมในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต4ขอนแก่น โดยงานทันตสาธารณสุข กลุ่มงานทันตกรรม โรงพยาบาลขอนแก่น ได้ดำเนินการตั้งแต่ปี2552 เป็นต้นมายังพบว่าปัญหาด้านทันตสุขภาพของเด็กและเยาวชนกลุ่มดังกล่าวยังมีปัญหาเพิ่มขึ้นทุกปีรวมทั้งกลุ่มเดิมและกลุ่มที่เข้ามาใหม่ ซึ่งการดำเนินงานตามโครงการส่งเสริมทันตสุขภาพกลุ่มผู้ด้อยโอกาสทางสังคม ของกลุ่มงานทันตกรรม โรงพยาบาลขอนแก่น ได้มีกลุ่มเป้าหมายที่ต้องดำเนินการหลายแห่งทำให้ขาดการต่อเนื่องในการส่งเสริมป้องกันโรคในช่องปากของเด็กและเยาวชนกลุ่มนี้

จากปัญหาดังกล่าว งานทันตสาธารณสุข กลุ่มงานทันตกรรม โรงพยาบาลขอนแก่น ร่วมกับศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต4 ขอนแก่น ได้เล็งเห็นความสำคัญของปัญหาด้านทันตสุขภาพของเด็กและเยาวชนกลุ่มดังกล่าว ซึ่งนับวันจะมีจำนวนเพิ่มขึ้น หากไม่ได้รับการแก้ไขอย่างถูกต้อง

ดังนั้นเพื่อเป็นการตอบสนองนโยบายของรัฐบาลในการส่งเสริมสุขภาพผู้ด้อยโอกาสทางสังคม และสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ที่ 2 การสร้างวัฒนธรรมสุขภาพและวิถีชีวิตที่มีความสุขในสังคมแห่งสุขภาวะ งานทันตสาธารณสุข กลุ่มงานทันตกรรม โรงพยาบาลขอนแก่น จึงได้จัดทำโครงการนี้ขึ้นเพื่อเป็นการพัฒนางานเพื่อแก้ไขปัญหาทันตสุขภาพของเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต4ขอนแก่น โดยมุ่งเน้นในการให้ความรู้ด้านทันตสุขภาพให้เกิดความต่อเนื่องและยั่งยืนโดยบุคลากรด้านสาธารณสุขภายในศูนย์ จัดให้มีการรณรงค์ให้บริการรักษาทางทันตกรรม และกิจกรรมส่งเสริมให้ความรู้ด้านทันตสุขภาพแก่เด็กและเยาวชน และเจ้าหน้าที่หน่วยบริการพยาบาลโดยทีมงานทันตสาธารณสุข กลุ่มงานทันตกรรม โรงพยาบาลขอนแก่น เพื่อให้มีทันตสุขภาพที่ดีขึ้นและสามารถดูแลทันตสุขภาพได้ด้วยตนเอง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสร้างสุขนิสัยการดูแลสุขภาพช่องปากด้วยตนเองให้เด็กกลุ่มเป้าหมาย
2. เพื่อเฝ้าระวังทางทันตสุขภาพของเด็กกลุ่มเป้าหมาย
3. เพื่อเพิ่มศักยภาพการดูแลทันตสุขภาพของเด็กกลุ่มเป้าหมาย
4. เพื่อให้บริการรักษาทางทันตกรรมแก่เด็กและเยาวชน
5. เพื่อเป็นขวัญกำลังใจให้เด็กและเยาวชนเกิดความสำนึกที่ดีต่อรัฐที่มีความห่วงใยต่อสุขภาพ ไม่ทอดทิ้ง

สถานที่ดำเนินการ

ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 4 ขอนแก่น

กิจกรรม

งานทันตสาธารณสุข กลุ่มงานทันตกรรม โรงพยาบาลขอนแก่น ได้ให้บริการส่งเสริมป้องกันทางทันตสุขภาพในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต4ขอนแก่นปีละ1ครั้งโดยเริ่มดำเนินตั้งแต่ปี 2552 ถึงปัจจุบัน ประกอบด้วยกิจกรรมดังนี้

1. ประสานงานกับหน่วยงานที่รับผิดชอบ ประชุมวางแผนงานการดำเนินการ
2. ตรวจสอบประเมินสถานะทันตสุขภาพเพื่อคัดกรองผู้ที่มีปัญหาด้านทันตสุขภาพเพื่อวางแผนการให้การรักษา
3. บริการรักษาทางทันตกรรม อุดฟัน ขูดหินน้ำลาย ถอนฟัน และส่งต่อรายที่มีความรุนแรงของโรคในช่องปาก
4. ให้ความรู้ด้านทันตสุขภาพ ทดสอบความรู้ด้านทันตสุขภาพก่อนและหลังการให้ความรู้ อบรมให้ความรู้ด้านทันตสุขภาพ กิจกรรมกลุ่ม ฝึกทักษะการแปรงฟันที่ถูกต้อง

กลุ่มเป้าหมาย เด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต4ขอนแก่น

ผลกระทบหรือผลดำเนินการ

จากผลการดำเนินงานเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 4 ขอนแก่น ปี 2556 เด็กและเยาวชนที่มีปัญหาด้านทันตสุขภาพได้รับการตรวจสุขภาพช่องปากจำนวน 215 คน ได้รับการรักษาด้วยการอุดฟัน 45/89 (คน/ซี่) ขูดหินน้ำลาย 80 คน ถอนฟัน จำนวน 75/84 (คน/ซี่) ได้รับการส่งต่อเพื่อรักษาผ่าตัดฟันคุด ที่กลุ่มงานทันตกรรมโรงพยาบาลขอนแก่น จำนวน 5 คน

ประโยชน์ที่ได้รับหรือข้อเสนอแนะหรือการปรับปรุงเพื่อการพัฒนา

เด็กและเยาวชนมีความรู้ด้านทันตสุขภาพ ก่อนการให้ความรู้ร้อยละ 54 และหลังการให้ความรู้ร้อยละ 76 ทดสอบการฝึกแปรงฟันรายบุคคล หลังการสอนแปรงฟันด้วยวิธีขยับปิด แปรงได้ถูกวิธีร้อยละ80 เด็กมีทัศนคติที่ดีขึ้นในการดูแลสุขภาพช่องปาก จะเห็นได้จากความสนใจในการเข้าร่วมกิจกรรม และให้ความร่วมมือในการรับการตรวจรักษา สิ่งที่ต้องพัฒนาคือ การหาแกนนำหรือตัวอย่างที่ดี เพื่อให้เกิดการสานต่อกิจกรรมการแปรงฟันในสถานฝึกอบรม ให้มีความต่อเนื่องและควรมีการติดตามประเมินผลเป็นระยะ หรือมีการเข้าไปทำกิจกรรมกระตุ้นให้บ่อยครั้งขึ้น เพื่อให้เกิดการตื่นตัวในการดูแลสุขภาพช่องปากด้วยตนเองต่อไป

ความต่อเนื่อง ยั่งยืน และขยายผล

มีวิชาชีพอื่น ๆ ที่ได้ทราบถึงการดำเนินงานของงานทันตกรรม ขอเข้ามาทำงานในการส่งเสริมสุขภาพของเด็กแบบสหสาขาวิชาชีพ เพื่อให้เด็กได้มีสุขภาพที่ดีไม่เพียงแต่การมีสุขภาพช่องปากที่ดีเท่านั้น

ชื่อเรื่อง : การจัดบริการส่งเสริมสุขภาพช่องปากผู้สูงอายุ บ้านตุงลอย
เจ้าของผลงาน : นายธวัชชัย จุ่มคำ
ผู้นำเสนอผลงาน : นายธวัชชัย จุ่มคำ
หน่วยงาน : โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านตุงลอย ต.อวมก้อย อ.อวมก้อย จ.เชียงใหม่
ปีดำเนินการ : พ.ศ. 2554 - 2555

บทคัดย่อ

กลุ่มวัยทำงานและกลุ่มผู้สูงอายุเป็นกลุ่มที่พบการสูญเสียฟันอย่างชัดเจน จากการสำรวจสถานะทันตสุขภาพในผู้สูงอายุบ้านตุงลอย พบร้อยละของผู้สูงอายุที่มีฟันใช้งานได้ไม่น้อยกว่า 20 ซี่ ร้อยละ 51.73 และ ร้อยละของผู้สูงอายุที่มีฟันใช้งานที่เหมาะสม(ไม่น้อยกว่า 4 คู่สบ)ร้อยละ 42.70 อัตราการสูญเสียฟันนี้จะเกิดขึ้นตลอดชีวิตจนถึงผู้สูงอายุ อาจกล่าวได้ว่า ผู้สูงอายุเกือบทุกคนมีปัญหาการบดเคี้ยวอาหาร และการเข้ารับบริการทางทันตกรรมของผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะมาทำการรักษาโดยการถอนฟัน และผู้สูงอายุก็ไม่มีความรู้ในเรื่องการดูแลรักษาสุขภาพช่องปากด้วย ดังนั้นการมีสุขภาพช่องปากที่ดีส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสามารถรับประทานอาหารได้หลากหลาย ได้สารอาหารครบถ้วนที่จะไปช่วยซ่อมแซมส่วนที่สึกหรอของร่างกาย จากเหตุผลข้างต้นที่กล่าวมาจึงได้จัดทำโครงการที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1.ผู้สูงอายุกลุ่มเป้าหมายทุกคนได้รับบริการทางทันตกรรม 2.ผู้สูงอายุกลุ่มเป้าหมายมีความรู้ในการดูแลสุขภาพช่องปากของตนเอง ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 3.ผู้สูงอายุกลุ่มเป้าหมายมีการรวมกลุ่มเป็นชมรมผู้สูงอายุ ที่มีกิจกรรมด้านการดูแลสุขภาพช่องปาก 1 ชมรม

การดำเนินงานในครั้งนี้นำเริ่มจาก1.ประชุมผู้นำชุมชน/อสม./ตัวแทนผู้สูงอายุและเจ้าหน้าที่สาธารณสุขเพื่อชี้แจงโครงการ 2. จัดทำแผนงาน/โครงการเพื่อขอรับการสนับสนุน 3. จัดอบรมแกนนำส่งเสริมทันตสุขภาพผู้สูงอายุ จำนวน 26 คน ร่วมกับ อสม. 4. แกนนำส่งเสริมทันตสุขภาพผู้สูงอายุทำการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์โครงการและให้ความรู้แก่ประชาชนทั่วไป ผสมผสานกับการจัดกิจกรรมชมรมผู้สูงอายุ 5.นิเทศติดตามงานโดยทันตบุคลากรโดยการออกติดตามเป็นรายกลุ่มบ้าน 6.สรุปผลและรายงานผลการดำเนินงาน

จากการตรวจสุขภาพช่องปากของผู้สูงอายุเป็นรายกลุ่มบ้าน 7 กลุ่มบ้าน จำนวน 288 คน มีผู้สูงอายุได้รับบริการทางทันตกรรม 164 คน โดยได้รับบริการ ขูดหินน้ำลาย 164 คน ถอนฟันแท้ 29 คน 34 ซี่ อุดฟันแท้ 46 คน 52 ซี่ 54 ด้าน และจากการจัดอบรมแกนนำส่งเสริมทันตสุขภาพผู้สูงอายุจำนวน 26 คน ผู้สูงอายุกลุ่มเป้าหมายมีความรู้ในการดูแลสุขภาพช่องปากของตนเอง ร้อยละ 82 ผู้สูงอายุกลุ่มเป้าหมายมีการรวมกลุ่มเป็นชมรม จำนวน 1 ชมรมและมีมติจากแกนนำส่งเสริมทันตสุขภาพผู้สูงอายุให้มีกิจกรรมด้านการดูแลสุขภาพช่องปาก 2 กิจกรรม คือ 1.กิจกรรมประกวด “สุขสันต์ผู้สูงอายุฟันดี”โดยจะมีการจัดประกวดผู้สูงอายุ ฟันดีในชมรมปีละ 1 ครั้ง 2. แกนนำผู้สูงอายุจะมีการตรวจช่องปากแก่ผู้สูงอายุด้วยกันในแต่ละกลุ่มบ้านร่วมกับ อสม. โดยจะทำการตรวจช่องปากทุกๆ 3 เดือน

การดำเนินงานการจัดบริการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ หากมีการบริหารจัดการโดยการใช้การขับเคลื่อนเป็นทีม โดยไม่มุ่งที่จะพูดหรือแก้ไขเฉพาะเรื่องฟันเพียงอย่างเดียวสามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของงานที่สามารถตอบโจทย์การทำงานได้เช่นกัน

การจัดบริการส่งเสริมสุขภาพช่องปากผู้สูงอายุ บ้านตุลลอย

ความเป็นมาแนวคิด

กลุ่มงานทันตสาธารณสุขเป็นชนกลุ่มน้อยเสมอในกลุ่มคนทำงานสาธารณสุข หากตั้งคำถามว่าขนาดมีผลต่อการดำเนินงานของกลุ่มงานมากแค่ไหน นับเป็นเรื่องที่ทำทลายความสามารถของกลุ่มงานเป็นอย่างยิ่งกลุ่มวัยทำงานและกลุ่มผู้สูงอายุเป็นกลุ่มที่พบการสูญเสียฟันอย่างชัดเจน เป้าหมายของประเทศปี ๒๕๖๓ กำหนดให้พบผู้ที่มีฟันใช้งานได้ไม่น้อยกว่า ๒๐ ซี่ เท่ากับร้อยละ ๖๐ แต่จากการสำรวจสภาวะทันตสุขภาพ ปี ๒๕๕๐ ผู้สูงอายุมีฟันใช้งาน 20 ซี่เพียงร้อยละ 54.8 เท่านั้น ปัญหาหลักในผู้สูงอายุยังคงเป็นการสูญเสียฟัน และการการสูญเสียยังคงเพิ่มต่อเนื่องตามอายุ และจากการสำรวจสภาวะทันตสุขภาพและพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากระดับประเทศ ในปี 2555 ค่า DMFT 15 ซี่/ คน ผู้สูงอายุมีฟันใช้งาน 20 ซี่ ร้อยละ 57.8 มีฟันคู่สบฟันหลัง 4 คู่ขึ้นไป 43.3% มีร่องลึกปริทันต์ .20.7 % มีการแปรงฟันก่อนนอน 65.5% มีการทำความสะอาดโดยถอดฟันปลอมออกมาแปรงฟัน 67.8% และในภาคเหนือ ผู้สูงอายุมีฟันใช้งาน 20 ซี่ ร้อยละ 64 มีฟันคู่สบฟันหลัง 4 คู่ขึ้นไป 54.6% มีสภาวะปริทันต์อักเสบ 31.6 % มีการแปรงฟันก่อนนอน 69.5% มีการทำความสะอาดโดยถอดฟันปลอมออกมาแปรงฟัน 63.5%

จากการสำรวจสภาวะทันตสุขภาพในผู้สูงอายุบ้านตุลลอย พบร้อยละของผู้สูงอายุที่มีฟันใช้งานได้ไม่น้อยกว่า 20 ซี่ ร้อยละ 51.73 และ ร้อยละของผู้สูงอายุที่มีฟันใช้งานที่เหมาะสม(ไม่น้อยกว่า 4 คู่สบ)ร้อยละ 42.70 และมีการแปรงฟันก่อนนอนร้อยละ 23.5 ผู้สูงอายุเกือบทุกคนมีปัญหาการบดเคี้ยวอาหาร และการเข้ารับบริการทางทันตกรรมของผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะมาทำการรักษาโดยการถอนฟัน บางครั้งผู้สูงอายุใช้เวลาเดินทางมารักษาที่รพ.สต. เป็นเวลา ครึ่งวัน แต่กลับไม่ได้ทำการรักษาเพราะเครื่องมือทางทันตกรรมที่รพ.สต.ไม่เพียงพอต่อการให้บริการและผู้สูงอายุก็ไม่มีความรู้ในเรื่องการดูแลรักษาสุขภาพช่องปากด้วย ดังนั้นสุขภาพช่องปากจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งกับสุขภาพโดยรวมของร่างกายโดยเฉพาะในวัยสูงอายุที่สภาพร่างกายเริ่มทรุดโทรมจากการใช้งาน การมีสุขภาพช่องปากที่ดีส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสามารถรับประทานอาหารได้หลากหลายได้สารอาหารครบถ้วนที่จะไปช่วยซ่อมแซมส่วนที่สึกหรอของร่างกาย

จากเหตุผลข้างต้นที่กล่าวมาจึงได้จัดทำแก้ไขปัญา โดยขอความร่วมมือจากชุมชนและจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงได้จัดทำโครงการนี้ขึ้นเพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับการดูแลสุขภาพช่องปากอย่างเหมาะสมและครอบคลุมมากขึ้น

วัตถุประสงค์

- 1.ผู้สูงอายุกลุ่มเป้าหมายทุกคนได้รับการทางทันตกรรม
- 2.ผู้สูงอายุกลุ่มเป้าหมายมีความรู้ในการดูแลสุขภาพช่องปากของตนเอง ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80
- 3.ผู้สูงอายุกลุ่มเป้าหมายมีการรวมกลุ่มเป็นชมรมผู้สูงอายุด้านการดูแลสุขภาพช่องปาก 1 ชมรม
4. ชมรมผู้สูงอายุด้านการดูแลสุขภาพช่องปาก มีกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพช่องปาก อย่างน้อย 1 ชมรม

วิธีดำเนินการ

1. ประชุมผู้นำชุมชน/อสม.จำนวนกลุ่มบ้านละ 2 คน/ตัวแทนผู้สูงอายุและบุคลากรสาธารณสุข เพื่อชี้แจงโครงการ
2. จัดทำแผนงาน/โครงการเพื่อขอรับการสนับสนุนจากกองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบลลอมก้อย หมวดการจัดบริการสุขภาพตามชุดสิทธิประโยชน์
3. ออกตรวจสุขภาพช่องปากและให้ทันตสุขภาพศึกษา กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 288 แยกตามหมู่บ้าน จำนวน 7 กลุ่มบ้าน(กลุ่มเป้าหมายคิดตามสัดส่วนประชากรผู้สูงอายุในแต่ละหมู่บ้าน) พร้อมกับแจกถุง Gift set ให้แก่กลุ่มเป้าหมายที่ทำการตรวจสุขภาพช่องปาก
4. จัดอบรมแกนนำส่งเสริมทันตสุขภาพผู้สูงอายุ จำนวน 26 คน ร่วมกับ อสม. จำนวน 14 คน พร้อมทั้งจัดให้มีกิจกรรม “สุขสันต์ผู้สูงอายุฟันดี” ดังนี้
 - กิจกรรมที่ 1 ให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพช่องปากผู้สูงอายุ
 - กิจกรรมที่ 2 จัดให้ผู้สูงอายุและ อสม.ตรวจสุขภาพช่องปากของผู้สูงอายุด้วยกัน
 - กิจกรรมที่ 3 ประกวดผู้สูงอายุฟันดีทั้ง 7 กลุ่มบ้านโดยให้ส่งตัวแทนเข้าประกวดกลุ่มบ้านละ 1 คน
 - กิจกรรมที่ 4 จัดตั้งชมรมผู้สูงอายุเขตรับผิดชอบ รพ.สต. บ้านตุ่งลอย 1 ชมรม
5. แกนนำส่งเสริมทันตสุขภาพผู้สูงอายุทำการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์โครงการและให้ความรู้แก่ประชาชนทั่วไป ผสมผสานกับการจัดกิจกรรมชมรมผู้สูงอายุ
6. นิเทศติดตามงานโดยทันตบุคลากร เพื่อให้การปรึกษาแนะนำ ช่วยแก้ไขปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติงาน โดยการออกติดตามเป็นรายกลุ่มบ้าน
7. สรุปผลและรายงานผลการดำเนินงาน

ผลการดำเนินงาน

1. จากการตรวจสุขภาพช่องปากของผู้สูงอายุเป็นรายกลุ่มบ้าน 7 กลุ่มบ้าน จำนวน 288 คน มีผู้สูงอายุได้รับบริการทางทันตกรรม 164 คน โดยได้รับบริการ
 - ขูดหินน้ำลาย 164 คน
 - ถอนฟันแท้ 29 คน 34 ซี่
 - อุดฟันแท้ 46 คน 52 ซี่ 54 ด้าน
 - ได้รับการส่งต่อไปรับบริการใส่ฟันเทียม 24 คน
2. จากการจัดอบรมแกนนำส่งเสริมทันตสุขภาพผู้สูงอายุจำนวน 26 คน ผู้สูงอายุกลุ่มเป้าหมายมีความรู้ในการดูแลสุขภาพช่องปากของตนเอง ร้อยละ 82
3. ผู้สูงอายุกลุ่มเป้าหมายมีการรวมกลุ่มเป็นชมรม จำนวน 1 ผู้
4. ชมรมผู้สูงอายุเขตรับผิดชอบบ้านตุ่งลอย มีกิจกรรมด้านการดูแลสุขภาพช่องปาก 2 กิจกรรม คือ
 - 4.1. กิจกรรมที่ 1 กิจกรรมประกวด “สุขสันต์ผู้สูงอายุฟันดี”โดยจะมีการจัดประกวดผู้สูงอายุฟันดีในชมรมปีละ 1 ครั้ง

4.2. กิจกรรมที่ 2 แกนนำผู้สูงอายุจะมีการตรวจช่องปากแก่ผู้สูงอายุด้วยกันในแต่ละกลุ่มบ้านร่วมกับ อสม. โดยจะทำการตรวจช่องปากทุกๆ 3 เดือน

สรุปการเรียนรู้/ข้อเสนอแนะ

การดำเนินงานการจัดบริการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุบ้านตุงลอย ซึ่งเป็นการทำงานในพื้นที่สูงมีข้อจำกัดด้านบุคลากรและเรื่องภาษาเป็นปัญหาที่สำคัญและเป็นงานที่ดูเฉพาะเจาะจงเพียงเรื่องเดียวการดำเนินโครงการในครั้งนี้อาจไม่ใช่การทำงานที่ประสบความสำเร็จหรือเป็นงานที่ยิ่งใหญ่หากแต่เป็นก้าวแรกและก้าวสำคัญที่ทำให้ได้ลงทำงานที่ไกลกว่าการพูดเรื่องในช่องปากเพียงอย่างเดียวและไกลจากห้องฟังเข้าถึงชุมชน เป็นเรื่องที่เรา mong ลึกกว่าคหอยของกลุ่มเป้าหมาย แต่ถ้าหากมีการบริหารจัดการโดยการใช้การขับเคลื่อนเป็นทีม และการสร้างเครือข่ายทั้งภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน โดยไม่มุ่งที่จะพูดหรือแก้ไขเฉพาะเรื่องฟันเพียงอย่างเดียว การทดลองทำเรื่องที่ไกลกว่าการพูดเรื่องในช่องปาก ไกลจากห้องฟังลงสู่ชุมชนทั้งอำเภอ มองไกลกว่าคหอยของกลุ่มเป้าหมายสามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของงานที่สามารถตอบโจทย์การทำงานได้เช่นกัน การเปลี่ยนแปลงการทำงานจึงเป็นงานที่ท้าทายและรอให้เราพิสูจน์ต่อไป